

J. Bb.

"Dziennik wyprawy na Antarktydę
(1897-1899)", Antoni Bolesław
Dobrowolski,
Wrocław-Warszawa-Kraków 1962 :
[recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/1, 122-123

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przegląd rozwoju dwu gałęzi rosyjskiej i radzieckiej techniki transportowej (bo choć tytuły broszur zdawałyby się wskazywać, że treść ich dotyczy światowego rozwoju dwu gałęzi techniki, założenie autora jest skromniejsze i obejmuje jedynie rosyjski i radziecki wkład do nich).

Broszura *Od samobieżnej kolasy do ZIL-111* rozpoczyna się od historii poruszanych pedałowó siłą ludzką pojazdów Szamszurenkowa z 1752 r. i Kulibina z 1791 r., szybko przebiega osiągnięcia techniczne czasów carskich, które w ówczesnych warunkach pozostały niewykorzystane, i poświęca przeszło połowę miejsca rozwojowi konstrukcji i produkcji samochodowej w Związku Radzieckim. Ostatni rozdział omawia wreszcie zadania w tej dziedzinie planu siedmioletniego na lata 1959—1965.

Inny układ ma broszura *Elektryczność i transport*. Czasom radzieckim poświęcono tu tylko krótki rozdziałik końcowy, natomiast główny ciężar relacji spoczywa na osiągnięciach trzech znakomych techników końca XIX i pierwszych lat XX wieku — projektanta trakcji elektrycznej Pirockiego, Romanowa (elektrobusom Romanowa kilka stron poświęca i pierwsza z omawianych broszur) i Szuberskiego, autora interesującego projektu linii trojlebusowej z Nowosybirsk do Suchumi.

Obie broszury dają ciekawy przegląd mało znanego rosyjskiego i szeroko znanego radzieckiego wkładu do dwu ważnych dziedzin techniki.

E. O.

Istorija jestestwoznanija w Rossii, t. III, *Geologogeoğraficzieskije i biologiczieskije nauki*. Pod redakcją: L. J. Blachera, D. I. Gordiejewa, W. P. Zubowa, S. P. Mikulinskogo, I. A. Fiedosiejewa. Izdatielstwo Akademii nauk SSSR, Moskwa 1962, s. 603.

Tom trzeci (i ostatni) *Historii Przyrodznawstwa w Rosji* obejmuje dzieje geologii, biologii i geografii w drugiej połowie XIX i na początku XX w.

Dzieje geologii reprezentują rozdziały dotyczące różnych dziedzin tej nauki: *Regionalne badania geologiczne terytorium Rosji* (I. W. Batiuszkowa); *Stratygrafia* (B. M. Keller, W. W. Menner); *Rozwój poglądów na tektonikę i sejsmologię* (I. W. Batiuszkowa); *Nauka o występowaniu użytecznych kopalin* (E. A. Radkiewicz, S. F. Fiedorow, I. I. Ammosow); *Petrografia* (E. K. Ustijew); *Krystalografia i mineralogia* (D. P. Grigoriew, I. I. Szafranowski); *Geochemia* (A. A. Saukow); *Hydrogeologia* (D. I. Gordiejew); *Geologia inżynierska i badania gruntów* (K. P. Mielnikowa). Zbliżone do tematyki geologicznej są dwa następne rozdziały: *Gleboznawstwo* (I. W. Tiurin, J. A. Liwierowski); *Paleontologia* (L. Sz. Dawitaszwili).

Dzieje biologii ukazane zostały w rozdziałach: *Zoologia* (P. A. Nowikow); *Fizjologia zwierząt* (H. S. Kosztojans); *Biologiczna chemia zwierząt* (N. F. Tołkaczewska); *Botanika* (A. A. Szczerbakowa); *Fizjologia roślin* (K. F. Kałmykow); *Ogólna mikrobiologia* (A. A. Imszeniecki).

Wreszcie historia geografii tego okresu przedstawiona została w rozdziałach: *Rozwój podstawowych idei geografii fizycznej* (A. A. Grigoriew); *Geograficzne badania i ekspedycje* (B. P. Orłow).

Wartość wydawnictwa podnosi bogata bibliografia usystematyzowana według tematów i wybitnych postaci.

J. Bb.

Antoni Bolesław Dobrowolski, *Dziennik wyprawy na Antarktydę (1897—1899)*. Opracowanie: Irena Łukaszewska, Janusz Ostrowski. Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków 1962, s. XXV + 325, ilustr. 23.

Dziennik wyprawy A. B. Dobrowolskiego — uczonego zasłużonego dla badań lodu oraz dla rozwoju oświaty i kultury w Polsce — jest ważnym dokumentem

pierwszego okresu jego życia i działalności. Uczniowie Dobrowolskiego, którzy wydali *Dziennik*, widzą w nim pamiętnik ukazujący postawę i charakter poszczególnych członków załogi i odzwierciedlający mechanizm ich wielkiego czynu. Statek „Belgica” nie jest, ich zdaniem, owiany aureolą legendy i bohaterstwa, jest statkiem prawdziwych ludzi, słabych i wątpliwych, popadających w konflikty, a jednak skupionych wokół wielkiej idei poznania niedostępnych obszarów ziemi. Ze względu na te właśnie cechy *Dziennik* mógłby stanowić pouczającą lekturę dla młodzieży, gdyby jednak nie spora liczba niezadowolających, a czasami wprost błędnych komentarzy (s. 95, 116, 126, 290). Publikacja ta nie jest również zadowolająca jako dokument wielkiego przedsięwzięcia załogi „Belgica”, badającej w latach 1897—1899 lody Antarktydy pod dowództwem de Gerlacha. Nie dorównuje też jego *Quinze moisins dans l'Antarctique* (Bruxelles 1943). Przyczyną tego jest fakt, że wydawcy dokonali usunięcia wielu zwrotów, a nawet całych partii materiału, które mogłyby być ważnym źródłem do historii nauki i historii kształtowania się umysłowości uczonego.

J. Bb.

Gerhard Halle, *Otto Lilienthal*, wyd. 2. VDI-Verlag, Düsseldorf 1956, s. 200.

Z racji przypadającej w 1956 r. 60 rocznicy tragicznej śmierci pioniera lotnictwa Otto Lilienthala wydawnictwo Związku Inżynierów Niemieckich wznowiło pochodzącą z 1936 r. biografię wynalazcy. Autorem jej jest mąż bratanicy Lilienthala i współpracownik jego brata. Te więzy rodzinne miały na pracę dobry i zły wpływ. Z jednej strony autor uzyskał wiele cennych materiałów od Gustawa Lilienthala, który żywo współdziałał w próbach swego brata, jak również od innych jego współpracowników. Z drugiej jednak strony książkę cechuje niepotrzebny sentymentalizm rodzinny, drobiazgowość i idealizowanie postaci. Jest ona poza tym napisana bardzo rozwlekle i z pewnymi oznakami grafomanstwa. Są one zwłaszcza widoczne w opisach przyrody i oddawaniu nastrojów, mieszając się z relacją o właściwym dorobku Lilienthala, a często przytaczając tematykę techniczną.

Największą wartość pracy stanowi licznie przytaczana korespondencja Lilienthala i jego notatki, rysunki szybowców i szkice do prowadzonych badań i eksperymentów oraz oryginalne zdjęcia z prób. Autor zadał sobie trud przestudiowania biblioteki Lilienthala, co pozwoliło mu na przedstawienie ówczesnego stanu wiedzy w zakresie lotnictwa: Do książki dołączono wykaz spuścizn po Lilienthalu znajdujących się w Muzeum Niemieckim w Monachium.

S. F.

Heinz Gartmann, *Jahrhundert der Raketen*, wyd. 2. Ott-Verlag Thun, München 1961, s. 318 + tabl. 32.

Praca Gartmanna — poświęcona historii, stanowi obecnemu (z 1959 r.) i perspektywom rozwojowym techniki raketowej, rozpatrywanym z punktu widzenia podróży kosmicznych — reprezentuje wysoki poziom wydawnictwa popularnonaukowego. Po krótkim przeglądzie dotychczasowych osiągnięć astronautyki, w którym na uwagę zasługuje podkreślenie wiodącej roli ZSRR i przypomnienie postaci Ciołkowskiego, autor w kilku kolejnych rozdziałach zaznajamia czytelnika z elementami techniki raketowej, ukazując je również w rozwoju historycznym. Omawia więc m. in. zagadnienia napędu rakiet i stosowanych paliw oraz perspektywy w tym zakresie.